

Το Σύνδρομο του Βασανιστή και η Τρόικα

24 Μαρτίου 2013

Το 2002, ένα χρόνο μετά τους Δίδυμους Πύργους, ο Glenn Carle, ταγματάρχης της CIA, πήρε την εντολή να μεταβεί στο Μαρόκο ώστε να ηγηθεί της ανάκρισης του Πασά Βαζίρ. Ο Βαζίρ είχε μόλις απαχθεί μετά από χρόνια παρακολούθησης και ερευνών ολόκληρης ομάδας της CIA οι οποίοι ήταν πεπεισμένοι ότι επρόκειτο για τον τραπεζίτη της Αλ Κάιντα και τον άνθρωπο που μπορούσε να τους οδηγήσει στον Μπιν Λάντεν. Για οκτώ ολόκληρα χρόνια, η ομάδα της CIA τον βασάνιζε συστηματικά, αρχικά στο Ραμπάτ και κατόπιν σε μπουντρούμι στο Αφγανιστάν επονομαζόμενο Hotel California, έως ότου τον άφησαν ελεύθερο, μια περιπλανώμενη σκιά ανθρώπου, το 2010.

Τέτοια περιστατικά υπήρξαν πολλά και αρκετά έχουν έρθει στην επιφάνεια. Η περίπτωση όμως του Πασά Βαζίρ έχει την ιδιαιτερότητα ότι ο ο άνθρωπος που οκτώ χρόνια προίστατο των βασανισμών του, ο Carle, έγραψε ολόκληρο βιβλίο καταγράφοντας και αναλύοντας το έγκλημα εναντίον του ανθρώπου αυτού. Μάλιστα, η CIA δεν διέψευσε ούτε μία λέξη όσων καταμαρτυρεί ο συγγραφέας, ιδίως την απίστευτη μαρτυρία του ότι ο ίδιος, ο Carle, όχι μόνο είχε πειστεί από τις πρώτες εβδομάδες ανακρίσεων του Βαζίρ πως ο κρατούμενος ήταν αθώος αλλά και είχε στείλει τηλεγραφήματα στο αρχηγείο της CIA στο Langley εκλιπαρώντας τους να τον αφήσουν ελεύθερο.

Στο βιβλίο του, με τίτλο «Ο Ανακριτής» (*) ο Carle καταγράφει τρεις παρατηρήσεις η σημασία των οποίων ξεπερνούν, όπως θα ισχυριστώ πιο κάτω, την υπόθεση των βασανιστηρίων:

1. Η διαστρέβλωση της λογικής όταν υπάρχει πολιτικό κίνητρο εκ των άνω

Εξ αρχής, οι προϊστάμενοι του Carle τον διέταξαν «να κάνει ό,τι χρειάζεται για να σπάσει ο κρατούμενος και να τους δώσει τον Μπιν Λάντεν». Όταν εβδομάδες ανακρίσεων-μετά-βασανιστηρίων δεν απέδιδαν τίποτα και ο Carle τους τηλεγραφούσε ότι κατά την γνώμη του ο κρατούμενος δεν απαντούσε επειδή δεν ήξερε, του αντ-απαντούσαν: «Το ότι δεν μιλάει αποδεικνύει ότι γνωρίζει. Πίεσέ τον κι άλλο.»

2. Αναποτελεσματικότητα του βασανισμού

Ο Carle, με την εμπειρία του επαγγελματία ανακριτή, επιβεβαιώνει ότι τα βασανιστήρια είναι η πιο αναποτελεσματική μέθοδος για να εξαγάγει κανείς αξιόπιστες πληροφορίες. Ο βασανιζόμενος θα πει ο,τιδήποτε νομίζει ότι θέλει να ακούσει ο ανακριτής ώστε να κοπάσει ο πόνος. Και τότε ο ανακριτής δεν έχει κανέναν τρόπο να ελέγξει την ακρίβεια των πληροφοριών. «Πιο εύκολα εξαγάγεις αξιόπιστες πληροφορίες μιλώντας με τον κρατούμενο για ώρες παρά βασανίζοντάς τον», μας λέει. Τότε, γιατί τα βασανιστήρια καλά κρατούν; Η

απάντηση του Carle είναι απλή: Επειδή βασανίζοντας, ο βασανιστής μεθά από την απόλυτη εξουσία πάνω στο θύμα του. Όμως, κι εδώ έγκειται το παράδοξο, όσο περισσότερο εθίζεται σε αυτή την έξαρση απόλυτης ισχύος, τόσο πιο αδύναμος νιώθει μπροστά στο εξουθενωμένο θύμα του με αποτέλεσμα να τον βασανίζει όλο και πιο άγρια – κάτι που, εν τέλει, τον καθιστά και τον ίδιο ανίσχυρο, άβουλο, ψυχολογικά νεκρό.

3. Η στιγμή της ανυποταγής

«Κάποια στιγμή», γράφει ο Carle, «όταν συνειδητοποίησα ότι προσθέταμε το σφάλμα (σημ. την εμμονή ότι ο κρατούμενος ήταν κάτι που δεν ήταν) στο έγκλημα (σημ. στον βασανισμό) συνειδητά, βρέθηκα αντιμέτωπος με την συνείδησή μου. Πως μπορούσα όμως ένας απλός ταγματάρχης να πάω κόντρα στον Πρόεδρο, την κυβέρνηση, το Κογκρέσο, τους προϊσταμένους μου, τους συναδέλφους μου, έναν ολόκληρο λαό που είχε πειστεί ότι τα βασανιστήρια που έκανα στον κρατούμενο άξιζαν τον κόπο; Πότε δικαιούται, ή έχει υποχρέωση, ένα μικρο-μεσαίος αξιωματούχος, σαν κι εμένα, να πει ΟΧΙ, δεν θα συνεχίσω;»

Διαβάζοντας το βιβλίο του Carle αρχικά μου ήρθε κατά νου η ρήση του Χέγκελ ότι ο δυνάστης δεν μπορεί να είναι ποτέ ελεύθερος όσο βλέπει την αντανάκλαση της βίας του στα μάτια των θυμάτων του. Αμέσως όμως μετά στο μυαλό μου ήρθαν οι φίλοι μας οι τροϊκανοί. Θα πω κάτι που ίσως ξενίσει: Όπως ο Carle, έτσι και κάποιοι της τρώικας πρέπει να νιώθουν εγκλωβισμένοι σε μια υπόθεση βασανισμού ολόκληρων λαών από την οποία αδυνατούν, ως άτομα, να αποδράσουν. Και στην περίπτωση τους ισχύουν τα τρία σημεία πιο πάνω:

- (1) Όσο πιο πολύ αποτυγχάνει η μνημονιακή λιτότητα (ο αντίστοιχος βασανισμός ενός λαού), τόσο περισσότερο πείθονται οι πολιτικοί τους προϊστάμενοι πως η λιτότητα ήταν σωστή αλλά πως η δόση πρέπει να αυξηθεί. Και τόσο περισσότερο τους πιέζουν να σφίξουν κι άλλο την τανάλια.
- (2) Εμμένοντας σε πολιτικές και περικοπές που προκαλούν άσκοπα μνηνείωδη κοινωνικά κόστη, οι βασανιστές-τροϊκανοί εθίζονται στην εξουσία τους επί ολόκληρων λαών. Σε αυτό το σημείο υπεισέρχεται το παράδοξο: όσο περισσότερο εθίζονται σε αυτή την έξαρση απόλυτης ισχύος, τόσο πιο αδύναμοι νιώθουν απέναντι στην Κρίση και μπροστά στους εξουθενωμένους λαούς που εξουσιάζουν.
- (3) Κάποιοι, λίγοι, εκ των τροϊκανών αναρωτιούνται: «Πότε πρέπει να πούμε όχι στους ανωτέρους μας;» Έχω ακούσει κάποιους εξ αυτών να παραδέχονται, κατ' ιδίαν, αυτή την υπαρξιακή αγωνία. Θα το παραδεχθούν όμως ποτέ δημόσια; Ίσως να γράψουν σχετικά στα απομνημονεύματά τους όπως έκανε ο Glenn Carle. Όμως τότε, όπως και στην περίπτωση του εξουθενωμένου Πασά Βαζίρ, το ανθρώπινο κόστος της Κρίσης θα είναι μη αναστρέψιμο και η συνείδησή τους δεν θα ημερέψει ποτέ.

(*) The Interrogator: An education, Νέα Υόρκη: Nation Books, 2011